

Пілотні Проекти Соціальної Допомоги

Семінар

**“Представлення та обговорення проміжних результатів
впровадження та оцінки пілотних проектів соціальної допомоги”**

Реформування транспортних пільг в Україні з урахуванням міжнародного досвіду

Ірина Орлова
CASE Україна

Березень, 2010

- 1) Транспортні пільги в Україні
  - Види пільг і категорії пільговиків
  - Фінансування, об'єми та розподіл пільг
  - Слабкі сторони
- 2) Досвід країн Східної Європи та СНД
  - Приклад Литви
  - Приклади інших країн регіону
- 3) Можливі варіанти реформування системи

Транспортні пільги в Україні. Види пільг.

Транспортні пільги надаються в рамках наступних категорій послуг громадського транспорту:

- ☐ Міський транспорт (трамвай, автобус, тролейбус, метро)
- ☐ Автомобільний транспорт у сільській місцевості
- ☐ Автомобільний, залізничний та водний транспорт місцевого значення (в межах області)
- ☐ Автомобільний, залізничний, водний та повітряний транспорт міжміського значення

Транспортні пільги в Україні. Категорії пільговиків за соціальною ознакою.

Категорії пільговиків за соціальною ознакою	Міський та місцевого значення		Міжміський транспорт	
	Залізничний тр.	Інше	Залізничний тр.	Інше
Ветерани війни* (включаючи сім'ї загиблих)	+	+	50%/1	50%/1
Постраждали від Чорнобильської катастрофи (категорії I, II)	+	+	100%/1	100%/1
Особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною (включаючи сім'ї загиблих)	+	+	100%/1	100%/1
Особи, які мають особливі трудові заслуги	+	+	100%/1	100%/1
Ветерани праці	+	+		
Жертви нацистських репресій та їх вдови (вдівці)	+	+	50%/1	50%/1
Діти війни**	+	+		
Реабілітовані жертви політичних репресій		+		
Діти-інваліди, інваліди по зору (групи I, II), інваліди з ураженням опорно-рухового апарату та супроводжуючі їх особи**	+	+	50% (1.10 - 15.05)	50% (1.10 - 15.05)
Інваліди (крім інвалідів по зору та інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату)**	+	окрім метро	50% (1.10 - 15.05)	50% (1.10 - 15.05)
Сироти (під час шкільних канікул)			+	+
Діти з багатодітних сімей	+	+		+****
Пенсіонери	+	окрім метро		
Діти до 6 років***	+	+		
Студенти	50% (29.09-29.06)	50% (29.09-29.06)	50% (29.09-29.06)	50%**** (29.09-29.06)

– пільги надаються за умови оцінки доходів сім'ї (законодавчо введено в травні 2008, не застосовується на практиці)

* - категорія включає учасників бойових дій, інвалідів війни, учасників війни, вдів (вдівців).

** - оцінка доходів з множенням на коефіцієнт 1.1 (890*1.1=979 UAH на одного члена сім'ї)

*** - без права на окреме місце для сидіння

**** - лише автомобільний транспорт

Транспортні пільги в Україні. Категорії пільговиків за професійною ознакою.

Категорії пільговиків за професійними ознаками	Міський та місцевого значення		Міжміський транспорт	
	Залізничний тр.	Інше	Залізничний тр	Інше
Депутати Верховної Ради	+	+	+	+
Депутати Верховної Ради після виходу на пенсію			100%/1	100%/1
Депутати місцевих рад	+	+		
Військовослужбовці	+	+	50%	50%
Прокурори та слідчі	+	+	+	+
Робітники Укрзалізниці			+	
Судді	+	+	+	+
Ветерани військової служби, органів внутрішніх справ, державної пожежної служби, державної кримінально-виконавчої служби, служби цивільного захисту, державної служби спеціального зв'язку і захисту інформації	+	+	100%/1	100%/1

Джерело: законодавство України

Транспортні пільги в Україні. Фінансування.

Згідно статті 89 і статті 102 Бюджетного Кодексу України витрати місцевих бюджетів на компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян фінансуються за рахунок субвенцій з Державного бюджету України.

Місцеві бюджети виплачують компенсації за проїзд пільговиків підприємствам, що надають транспортні послуги.

На компенсацію транспортних пільг в 2008 Державним бюджетом виділено 1069,5 млн. гривень (0,11% ВВП).

Місцеві бюджети отримують субвенції з Державного бюджету, в основному, для покриття пільг за соціальною ознакою.

Для компенсації пільг за професійною ознакою фінансування розподіляється по відповідних міністерствах, відомствах.

Транспортні пільги в Україні. Розподіл.

Згідно з Обстеженням Умов Життя Домогосподарств за 2008 рік (HBS), 896 млн. гривень було отримано домогосподарствами у вигляді транспортних пільг.

Майже 5 млн. домогосподарств користувалися транспортними пільгами.

Розподіл транспортних пільг за місцем проживання

міське населення		сільське населення	
Кількість домогосподарств	Отримані пільги, млн. гривень	Кількість домогосподарств	Отримані пільги, млн. гривень
4,205,337	791.7	792,193	104.2

Джерело: HBS 2008

Лише 15,8% транспортних пільговиків проживають в сільській місцевості, 84,2% - в містах.

Транспортні пільги в Україні. Розподіл.

Розподіл транспортних пільг за типом транспорту

міський та місцевого значення		міжміський транспорт	
Кількість домогосподарств	Отримані пільги, млн гривень	Кількість домогосподарств	Отримані пільги, млн гривень
4,914,486	876.3	181,219	15.4

Джерело: HBS 2008

98% спожитих пільг – це пільги на проїзд в міському транспорті і транспорті місцевого значення.

Тільки 2% пільг доводиться на міжміський транспорт

Транспортні пільги в Україні. Розподіл.

Розподіл пільг по рівню добробуту домогосподарств

Дециль	Кількість дом-в-пільговиків	Частка в загальній кількості пільговиків, %	Отримані пільги, млн гривен
1	500,184	10.01	54.4
2	562,250	11.25	74.0
3	465,751	9.32	65.8
4	460,055	9.21	73.7
5	509,786	10.20	96.6
6	477,937	9.56	88.4
7	440,610	8.82	90.7
8	464,809	9.30	98.8
9	537,445	10.75	109.5
10	578,703	11.58	143.9
Всього	4,997,530	100.00	895.9

Джерело: HBS 2008, розрахунки CASE Ukraine

Транспортні пільги сконцентровані у 8-10 децилях, тобто найбільш благополучні 30% населення.

Транспортні пільги в Україні. Слабкі сторони.

- ☐ Надто багато різних категорій пільговиків
- ☐ Деякі пільги поширюються також на членів сімей пільговика; або за професійною ознакою на пільговика після виходу на пенсію (приклад: депутати)
- ☐ Велика частина транспортних пільг – це 100% знижка (безкоштовний проїзд)
- ☐ Неможливість визначити точну кількість спожитих пільг
- ☐ Непрозорий механізм фінансування
- ☐ Проблема адресності
- ☐ Дуже велика кількість законодавчих актів, регулюючих транспортні пільги

У більшості країн реформування транспортних пільг було продиктоване недоліком фінансування, характерним для перехідних економік.

Основні складові реформ:

- Скорочення субсидій транспортним компаніям (найзначніші скорочення субсидій в країнах Балтії, Польщі і Словенії)
- Скорочення крос-субсидування
- Збільшення транспортних тарифів (вартості проїзду для пасажирів)

На законодавчому рівні

- Зменшення пільг по соц. ознаці (як кількості категорій пільговиків, так і розмір пільгової знижки)
- Значне скорочення чи ліквідація пільг за професійною приналежністю
- Регулювання всіх транспортних пільг одним законом
- Децентралізація пільг (функції адміністрування та фінансування пільг частково чи повністю передано місцевим органам влади)

Досвід країн Східної Європи і СНД. Приклад Литви.

Реформа проведена у 2000 році

- Скорочення транспортних субсидій
- Новий закон про транспортні пільги:
  - Пільги за професійною ознакою скасовані (7 категорій)
  - Пільговий безкоштовний проїзд соціальним категоріям замінений на проїзд із знижками 80% або 50% (залежно від категорії)
  - Пільги на проїзд в місцевому транспорті (міський, місцевого значення і водний) децентралізовані – фінансуються місцевими органами влади (по місцю реєстрації транспортних підприємств)
  - Пільги в приміських автобусах найкрупніших міст компенсуються відповідним міським бюджетом і бюджетом прилеглого муніципалітету згідно із взаємною угодою
  - Державний бюджет фінансує пільги лише на залізничний і міжміський автомобільний транспорт

Досвід країн Східної Європи та СНД. Приклад Литви.

Транспортні пільги по категоріях пільговиків і видах транспорту. (Закон Viii-1605 Березень, 2000)

Категорії пільговиків	Види транспорту				
	Міжміські автобуси	Залізничний транспорт	Міські автобуси та тролейбуси	Автобуси місцевого значення	Водний транспорт
Діти-інваліди, інваліди I групи	80%	80%	80%	80%	80%
Хворі, які потребують лікування гемодіалізом	80%	80%	80%	80%	80%
Особи у віці 85 років і старше	80%	80%	80%	80%	80%
Захисники незалежності Литви в період 11-13 січня, 1991, які стали інвалідами II або III групи	80%	80%	80%	80%	80%
Учасники опору окупації 1940-90 у віці 70 років і старше	80%	80%	80%	80%	80%
Інваліди II групи	50%	50%	50%	50%	50%
Учасники опору окупації 1940-90 у віці молодше 70 років	50%	50%	50%	50%	50%
Жертви окупації 1940-90 (політичні ув'язнені, засланці, укладені гетто, концентраційних таборів)	50%	50%	50%	50%	50%
Захисники незалежності Литви в період 11-13 січня, 1991	50%	50%	50%	50%	50%
Члени сімей загиблих захисників незалежності Литви в період 11-13 січня, 1991	50%	50%	50%	50%	50%
Особи у віці 70-85 років	50%	50%	50%	50%	50%
Студенти вищих учбових закладів		50% (1.09 - 1.07)	50%/80%		
Учні шкіл			50%/80%		
Учні Національної школи мистецтв	50% (1.09 - 1.07)	50% (1.09 - 1.07)	50%/80%	50% (1.09 -1.07)	50% (1.09 - 1.07)
Діти 7-10 років	50%	50%			50%
Діти до 7 років (2 дітей безкоштовно, 3 і більше – 50% знижка)	+50%	+50%	+50%	+50%	+50%
Посадові особи, які контролюють пасажирський транспорт	+	+	+	+	+

Досвід країн Східної Європи і СНД. Інші приклади країн регіону.

Молдова

- У 2000 всі пільги були скасовані, включаючи транспортні
- Замість транспортних пільг введено грошові компенсації на проїзд у громадському транспорті, але тільки для інвалідів I, II груп та дітей-інвалідів
- Грошові компенсації фінансуються місцевими бюджетами
- Розмір компенсацій встановлюється місцевими органами влади і залежить від можливостей місцевих бюджетів, тому варіює від району до району
- Єдина професійна категорія, що користується пільгами, – Дорожня поліція (не більше 50 км. за одну поїздку)
- Кишинів зберіг пільги для пенсіонерів, інвалідів, студентів, і ін., фінансуються пільги міським бюджетом (у перспективі відміна і цих пільг)

Досвід країн Східної Європи і СНД. Інші приклади країн регіону.

Росія

- Транспортні пільги були скасовані в ході реформи монетизації пільг
- Грошові компенсації введені для покриття цілого пакету скасованих пільг, куди входять і транспортні

Киргизстан

- У 2007 транспортні пільги були скасовані
- У травні 2007 введені грошові компенсації, які фінансуються Державним бюджетом
- Розмір компенсації залежить від категорії пільговика, та знаходиться у межах від 330 до 80 сомів (60-15 гривень) в місяць
- У Бішкеку транспортні пільги збережені та фінансуються міським бюджетом

Посилення і модифікація існуючої системи

- Скорочення кількості категорій пільговиків (в першу чергу - за професійною ознакою)
- Скорочення/модифікація пільг за соціальною ознакою (наприклад, домінуючий безкоштовний проїзд замінити диференційованою системою знижок - приклад Польщі: 95%, 78%, 49%, 37% залежно від категорії пільговика)
- Часткове делегування відповідальності за регулювання і фінансування пільг місцевим бюджетам (на прикладі Литви, лише пільги в транспорті місцевого значення)
- Регулювання транспортних пільг одним законодавчим актом
- Розробка системи обліку спожитих пільг (наприклад, за допомогою електронних соціальних карток)

Можливі варіанти реформування системи пільг

Поступовий перехід на адресні грошові компенсації

1. Заміна транспортних пільг грошовими компенсаціями (лише для соціальних категорій пільговиків)
2. Скорочення соціальних пільговиків до рівня самих незахищених верств населення (наприклад, інваліди, діти-інваліди)
3. Введення механізмів оцінки доходів пільговика

Слід враховувати наступні моменти:

- Розмір компенсацій диференційований (залежно від категорії)
- Розміри компенсацій засновані на офіційних стандартах, розрахованих виходячи з рівня транспортних тарифів
- Відповідальність за грошові компенсації поступово передана місцевим органам влади
- Важливий момент – поступова підготовка реформи і інформування населення (інакше протести можуть блокувати реформу)